

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
НАЦІОНАЛЬНИЙ ТЕХНІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ УКРАЇНИ
«КИЇВСЬКИЙ ПОЛІТЕХНІЧНИЙ ІНСТИТУТ
імені ІГОРЯ СІКОРСЬКОГО»

ШИШОЛІН АНДРІЙ ПАВЛОВИЧ

УДК 334.72:378.6.014.25](477:100)(043.3)

**УПРАВЛІННЯ МІЖНАРОДНИМ ТРАНСФЕРОМ ЗНАНЬ
У ЗАКЛАДАХ ВИЩОЇ ОСВІТИ**

08.00.04 – економіка та управління підприємствами
(за видами економічної діяльності)

АВТОРЕФЕРАТ
дисертації на здобуття наукового ступеня
кандидата економічних наук

Київ – 2019

Дисертацією є рукопис.

Роботу виконано на кафедрі міжнародної економіки Національного технічного університету України «Київський політехнічний інститут імені Ігоря Сікорського» Міністерства освіти і науки України.

Науковий керівник: доктор економічних наук, професор
Войтко Сергій Васильович,
Національний технічний університет України
«Київський політехнічний інститут імені Ігоря
Сікорського», завідувач кафедри міжнародної економіки
факультету менеджменту та маркетингу.

Офіційні опоненти: доктор економічних наук, професор
Чухрай Наталія Іванівна,
Національний університет «Львівська політехніка»
проректор з наукової роботи;

кандидат економічних наук, доцент
Кам'янська Ольга Вікторівна,
ПВНЗ «Міжнародний університет фінансів»
проректор з науково-педагогічної роботи.

Захист відбудеться 20 червня 2019 р. о 12⁰⁰ годині на засіданні спеціалізованої вченої ради Д 26.002.23 у Національному технічному університеті України «Київський політехнічний інститут імені Ігоря Сікорського» за адресою: 03056, м. Київ, просп. Перемоги, 37, корпус 7, ауд. 41-б.

З дисертацією можна ознайомитися у Науково-технічній бібліотеці ім. Г. І. Денисенка Національного технічного університету України «Київський політехнічний інститут імені Ігоря Сікорського» за адресою: Україна, 03056, м. Київ, просп. Перемоги, 37.

Автореферат розісланий 18 травня 2019 р.

В. о. ученого секретаря
спеціалізованої вченої ради

С. О. Тульчинська

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Актуальність теми. Потреба в аналізі наукових засад управління міжнародним трансфером знань у вітчизняних закладах вищої освіти (ЗВО) обумовлена трансформаційними змінами в законодавстві про вищу освіту та про послуги, які можуть надаватись ЗВО в сфері освіти та науки, що призводить до розширення автономії університетів і формування ЗВО нового, підприємницького типу. Натепер постає потреба в забезпеченні економічної самостійності ЗВО шляхом підвищення інтенсивності міжнародного трансферу знань у комплексному поєднанні обох його складових – трансфері знань з метою підготовки фахівців (надання освітніх послуг) і трансфері технологій.

Проблематика управління міжнародним трансфером знань у ЗВО оновленого, підприємницького типу, відносно нова. Одним із перших спроб наукового осмислення проблематики підприємницького університету здійснив Б. Кларк. Значний внесок у дослідження і подальший розвиток теорії підприємницького університету зробили Г. Вільямс, Т. Гінес, Д. Ділл, М. Джакоб, Г. Іцковіц, Д. Кірбі, Г. Константинов, Дж. Крісман, М. Лундквіст, Г. Подольський, О. Романовський, Й. Рьопке, Г. Саботські, С. Філонович, С. Фрейзер, Х. Хелсмарк, П. Шульце та інші.

Вагомий внесок у розвиток вчення про трансфер знань у якості певної системи заходів з організації багатоканального та багаторівневого інтерфейсу між ЗВО та його зовнішнім середовищем зробили А. Аглаков, І. Айдрус, П. Альтбах, Г. Андрощук, С. Войтко, А. Грудзинський, В. Геєць, Дж. Даннінг, В. Дергачова, А. Джілберт, М. Згуровський, О. Кам'янська, Ю. Капіца, С. Кацура, О. Левченко, Ю. Макогон, Т. Оболенська, Д. Пликонос, С. Покропивний, Р. Стронгін, Ф. Хайск, Б. Чумаченко, Н. Чухрай та інші. Ними було опрацьовано процес становлення системи міжнародного трансферу знань, проблемні ланки трансферу технологій та освітнього процесу, включаючи міжнародне регулювання торгівлі послугами, виявили тенденції та здійснили наукове передбачення розвитку окремих сфер його функціонування.

Аналіз існуючих теоретичних розробок, концепцій управління міжнародним трансфером знань у ЗВО свідчить про недостатню вивченість проблематики з урахуванням світових глобалізаційних процесів та економічних аспектів модернізації вітчизняної освіти. Класичні підходи до міжнародного трансферу знань не повною мірою враховують наявний потенціал та умови функціонування вітчизняних ЗВО, що обумовлює доцільність модернізації системи управління міжнародним трансфером знань та адаптацію світового досвіду до вітчизняних реалій. Необхідним є дослідження зовнішньоекономічної діяльності університету, адаптація бізнес-підходів до управління освітніми закладам з формуванням складових стратегії управління міжнародним трансфером знань ЗВО. Це надасть можливість запропонувати рекомендації з удосконалення системи управління міжнародним трансфером знань через розробку та реалізацію стратегії управління, плану заходів та імплементацію міжнародного трансферу знань у діяльність ЗВО. Означене обумовило вибір теми, мети, об'єкту, предмету та завдань дослідження.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Дисертацію виконано відповідно до тематики науково-дослідної роботи кафедри міжнародної економіки Національного технічного університету України «Київський політехнічний інститут імені Ігоря Сікорського», а саме: «Моделювання динаміки

економічних та управлінських процесів на глобальному, регіональному та мікрорівнях» д/р № 0117U003124, де автором запропоновано окремі засади формування системи міжнародного трансферу знань у закладах вищої освіти на міжнародному рівні на довготривалу перспективу, та «Інформаційно-аналітичне забезпечення всебічного розвитку науково-технічного та інноваційного співробітництва з Республікою Білорусь» д/р № 0113U004634, при виконанні якої виокремлені перспективні напрями науково-технічного та інноваційного співробітництва закладів вищої освіти.

Мета і задачі дослідження. Метою дисертаційної роботи є удосконалення теоретичних засад, розвиток методичних положень і надання практичних рекомендацій з управління міжнародним трансфером знань у вітчизняних закладах вищої освіти.

Досягнення цієї мети потребує вирішення таких дослідницьких **задач**:

- дослідити заклади вищої освіти як суб'єкти системи міжнародного трансферу знань;
- розвинути теоретичні засади управління міжнародним трансфером знань;
- удосконалити теоретико-методичні засади формування системи міжнародного трансферу знань у закладах вищої освіти на міжнародному та національному рівнях;
- дослідити вплив регулювання економічних відносин у сфері міжнародного трансферу знань на діяльність закладів вищої освіти;
- здійснити дослідження стану міжнародного трансферу знань у вітчизняних закладах вищої освіти;
- розвинути науково-методичні засади формування стратегії управління міжнародним трансфером знань у вітчизняних закладах вищої освіти;
- розробити та обґрунтувати організаційну складову управління міжнародним трансфером знань у вітчизняних закладах вищої освіти;
- запропонувати методичний підхід до контролю результативності управління міжнародним трансфером знань у діяльності закладів вищої освіти з метою здійснення оцінювання його ефективності та надання практичних рекомендацій щодо підвищення результативності управління міжнародним трансфером знань.

Об'єктом дослідження є процес міжнародного трансферу знань закладами вищої освіти.

Предмет дослідження – теоретичні засади та практичні положення управління міжнародним трансфером знань у закладах вищої освіти.

Методи дослідження. Для вирішення поставлених у дисертаційній роботі задач використано загальнонаукові та спеціальні методи наукового пізнання. Застосування *системного методу* надало можливість проаналізувати міжнародний трансфер знань як систему, складену з двох основних елементів – міжнародного трансферу технологій та міжнародного трансферу освітніх послуг, а також проаналізувати заклади вищої освіти в якості суб'єктів цієї системи (п. 1.1–1.3). *Структурно-функціональний метод* використовувався автором роботи при дослідженні закладів вищої освіти, їх внутрішньої структури управління міжнародним трансфером знань (п.п. 1.1, 3.2). При формулюванні визначення ЗВО підприємницького типу застосований метод *наукової абстракції* (п. 1.1). Використання *проектного підходу* стало основою запропонованих рекомендацій до вдосконалення системи управління міжнародним трансфером знань у закладах

вищої освіти, та надало можливість розробити портфель спільних освітніх проєктів як комплексну пропозицію для міжнародного трансферу освітніх послуг закладами вищої освіти (п.п. 3.1–3.3). *Компаративістський метод* був необхідним для порівняння різних підходів до визначення та класифікації ознак закладу вищої освіти підприємницького типу (п. 1.1–1.2). *Метод економічного аналізу* надав можливість здійснити діагностику стану міжнародного трансферу знань у вітчизняних технічних університетах (п.п. 2.1, 2.3). Окремі елементи *методу сценарування* застосовувались при розробці проєкту стратегії управління міжнародним трансфером знань, а також шляхів удосконалення управління міжнародним трансфером знань у діяльності закладів вищої освіти (п.п. 3.1–3.3). *Метод синтезу* надав змогу визначити можливі механізми управління міжнародним трансфером знань в Україні (п. 1.1, 1.2, 2.1). Використання *статистичного методу* було доцільним при аналізі наявних підходів у різних країнах світу до управління міжнародним трансфером знань (п.п. 1.3, 2.1).

Інформаційну базу дослідження склали нормативно-правові акти та методичні матеріали органів влади України різних рівнів, наукові публікації вітчизняних та іноземних науковців, статистичні дані Державної служби статистики України, фінансова звітність та інша офіційна інформація вітчизняних та іноземних закладів вищої освіти, інтернет-ресурси. Для оброблення інформації були використані засоби програмного забезпечення MS Office.

Наукова новизна одержаних результатів полягає у поглибленні існуючих, розробці та обґрунтуванні нових теоретико-методичних положень і науково-методичних підходів і положень до управління міжнародним трансфером знань у вітчизняних закладах вищої освіти.

Основні елементи наукової новизни полягають у такому:

удосконалено:

- методичний підхід до управління трансфером знань, який, на відміну від існуючих, базується на засадах комерціалізації інтелектуального капіталу, сформованого в закладах вищої освіти підприємницького типу, що передбачає управління міжнародним трансфером технологій та освітніх послуг в умовах глобалізації, характеризується використанням системного підходу та стимулює заклади вищої освіти до активізації науково-інноваційної діяльності закладів вищої освіти;

- методичні положення аналізування освітньої та науково-інноваційної діяльності закладів вищої освіти в частині міжнародного трансферу знань, які на відміну до існуючих, доповнені процедурою визначення стану міжнародного трансферу знань у цих закладах, що передбачає формування профілю закладу вищої освіти, оцінювання міжнародного трансферу знань за категоріями Генеральної угоди з торгівлі послугами, визначення рівня відповідності закладу вищої освіти ознакам підприємницького типу, що дозволяє визначити здатність закладу вищої освіти до підприємницької діяльності на міжнародних ринках освітніх послуг і трансферу технологій;

- наукові положення формування портфелю послуг організації, що, на відміну від існуючих, доповнені положеннями формування портфелю освітніх послуг закладів вищої освіти, які враховують організаційно-економічну специфіку їх функціонування в умовах інтернаціоналізації, що дозволяє реалізувати

інтелектуальний потенціал закладу вищої освіти шляхом міжнародного трансферу освітніх послуг;

- методичний підхід до контролю результативності міжнародного трансферу знань у закладах вищої освіти, який, на відміну від існуючих, передбачає виділення якісних і кількісних критеріїв контролю, враховує специфіку управління міжнародним трансфером знань у закладах вищої освіти та забезпечує сталість надходжень від міжнародної діяльності закладу вищої освіти як підприємства особливого типу;

дістали подальшого розвитку:

- категоріально-понятійний апарат теорії організації в частині трактування поняття «заклад вищої освіти підприємницького типу», який, на відміну від усталених понять, визначається як заклад вищої освіти, який через поєднання фундаментальних і практичних знань генерує затребувані ринком освітні, наукові, інноваційні продукти, які можуть бути комерціалізовані як на внутрішньому, так і зовнішньому ринках освітніх і науково-технічних послуг та інновацій;

- теоретичні засади формування стратегії управління міжнародним трансфером знань у закладах вищої освіти, що, на відміну від існуючих, доповнені деталізацією організаційно-правової складової формування стратегії управління міжнародним трансфером знань у закладах вищої освіти, що створює підґрунтя для реалізації міжнародного трансферу знань в університеті;

- положення теорії трансферу знань, що, на відміну від існуючих, доповнені механізмом управління міжнародним трансфером знань у закладах вищої освіти в умовах формування інформаційного суспільства, що включає в себе інструментарій прогнозування кон'юнктури ринку освітніх послуг і трансферу технологій із використанням форсайт-методологій, формування науково-інноваційних кластерів, що дозволяє реалізувати системний підхід в управлінні освітньою та науково-інноваційною діяльністю закладу вищої освіти підприємницького типу.

Практичне значення одержаних результатів полягає в тому, що отримані результати можуть бути використані вітчизняними закладами вищої освіти в рамках управління міжнародним трансфером освітніх послуг і технологій. Матеріали дисертації можуть бути використані у навчальному процесі у закладах вищої освіти, зокрема, при читанні нормативних курсів з міжнародної економіки, основ підприємницької діяльності, економіки підприємництва, управління зовнішньо-економічною діяльністю, спецкурсів і курсів підвищення кваліфікації для менеджерів міжнародних відділів ЗВО України. Вказане засвідчують: Акт про впровадження результатів дисертаційного дослідження в навчальний процес КПІ ім. Ігоря Сікорського № 311-16 від 05.03.2018 року, Довідка про впровадження результатів дисертаційного дослідження в діяльності Східноєвропейського університету економіки і менеджменту № 710 від 27.03.2018 року, Довідка про впровадження результатів дисертаційного дослідження в наукову та освітню діяльність Черкаського державного технологічного університету № 352/01-10.06 від 27.03.2018 року, Довідка про впровадження результатів дисертаційного дослідження в освітню діяльність Асоціації з розвитку менеджменту та бізнес-освіти, Свідоцтвом про реєстрацію авторських прав на науковий твір «Модель міжнародного трансферу (експорт) освітніх послуг українськими ВНЗ за схемою франчайзингу» № 64193 від 26.02.2016 року.

Практичне впровадження результатів дослідження відбувалось у межах поточної роботи Відділу зовнішньоекономічної діяльності Департаменту міжнародного співробітництва КПП ім. Ігоря Сікорського.

Особистий внесок здобувача. Дисертація є самостійно виконаною науковою працею. Наукові розробки, положення, висновки та рекомендації є результатом проведеного автором дослідження щодо управління міжнародним трансфером знань у закладах вищої освіти (у т.ч. підприємницького типу). Особистий внесок здобувача в колективно опубліковані праці визначено в списку публікацій.

Апробація результатів дисертації. Основні положення та висновки дисертаційної роботи доповідались і обговорювались на науково-практичних конференціях і семінарах, а саме: семінар «Суб'єкти інноваційної інфраструктури: світові тенденції, виклики і можливості» (24–25 вересня 2013 р., Мінськ, Республіка Білорусь), X (XXII) Міжнародна науково-практична конференція «Міжнародне науково-технічне співробітництво: принципи, механізми, ефективність» (Київ, 2014 р.), XIX Всеукраїнська науково-практична конференція «Молодь, освіта, наука, культура і національна самосвідомість в умовах європейської інтеграції» (Київ, 2016 р.), XVII Міжнародна науково-практична конференція студентів та молодих вчених «Теорія і практика сучасної економіки» (м. Черкаси, 21 жовтня 2016 р.), XIII Міжнародна заочна конференція «Розвиток науки в XXI сторіччі» (Київ, 2016 р.), Міжнародний науковий семінар «*Forum on Development of Application-Oriented University*» (листопад 2016 р., м. Хуейчжоу КНР), Міжнародна конференція «*Convention on Exchange of Overseas Talents and 18-th Guangzhou Convention of Overseas Chinese Scholars in Science and Technology*» (грудень 2016 р., м. Гуанчжоу, КНР), Міжнародна інвестиційна конференція, круглий стіл присвячений інноваційній діяльності (березень 2017 р., м. Гуанчжоу, КНР), Форум Ректорів вищих технічних навчальних закладів України та Республіки Польща, Круглий стіл № 1 «Міжнародна та зовнішньоекономічна діяльність як фактор інтернаціоналізації сучасного європейського технічного університету лідерського типу» (квітень 2017 р., м. Київ), Всеукраїнська наукова конференція «Сучасні теорія і практика менеджменту та бізнес-адміністрування» (м. Черкаси, 12–13 квітня 2017 р.), Регіональний семінар Всесвітньої організації інтелектуальної власності (квітень 2017 р., м. Мінськ, Республіка Білорусь) XIII (XXV) Всеукраїнська науково-практична конференція «Міжнародне науково-технічне співробітництво: принципи, механізми, ефективність» (16–17 травня 2017 року, м. Київ).

Публікації. За результатами дослідження опубліковано 16 наукових праць, з яких 8 у наукових фахових виданнях (в тому числі - 5 статей у наукових фахових виданнях України, які включені до міжнародних наукометричних баз та 2 статті – у зарубіжних виданнях), 2 статті – в інших наукових виданнях, 6 публікацій – у матеріалах наукових конференцій.

Структура дисертації. Дисертаційна робота складається із анотації, вступу, трьох розділів і висновків, списку використаних джерел і додатків. Основний текст викладено на 235 сторінках, загальний обсяг дисертації - 297 сторінок. Робота містить 29 рисунків і 32 таблиці, які подано на 30 сторінках, 9 додатків. Список використаних джерел нараховує 174 найменування.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ ДИСЕРТАЦІЙНОЇ РОБОТИ

У **вступі** обґрунтовано актуальність теми роботи, сформульовано мету та завдання дослідження, його об'єкт і предмет, наукову новизну, апробацію та практичне значення отриманих результатів.

У першому розділі **«Теоретичні засади управління міжнародним трансфером знань у закладах вищої освіти»** досліджено заклади вищої освіти як суб'єкти міжнародного трансферу знань, систематизовано сучасні наукові підходи до управління міжнародним трансфером знань і тенденції його розвитку, розглянуто науково-методичні засади формування системи міжнародного трансферу знань у закладах вищої освіти.

На основі аналізу наукових підходів до визначення та розуміння сутності центрального поняття дослідження – закладу вищої освіти підприємницького типу (скорочено – підприємницький університет). У межах розділу дістав подальшого розвитку категоріально-понятійний апарат теорії організації в частині трактування поняття «закладу вищої освіти підприємницького типу», під яким пропонується розуміти заклад вищої освіти, який через поєднання фундаментальних і практичних знань генерує затребувані ринком освітні, наукові, інноваційні продукти, які можуть бути комерціалізовані як на внутрішньому, так і зовнішньому ринках освітніх і науково-технічних послуг та інновацій.

Показано, що реалізація подібного розуміння діяльності ЗВО, у свою чергу, потребує наявності системи її організації – системи трансферу знань. Міжнародний трансфер знань з точки зору його практичної реалізації представляє собою комплекс заходів з організації всебічної взаємодії між ЗВО та зовнішнім середовищем, його управління в умовах глобалізації, що базується на засадах комерціалізації інтелектуального капіталу, сформованого в ЗВО.

У ході дослідження визначено, що активний розвиток категорійного апарату економіки знань, у межах якої діють ЗВО, формує системні категорії, що постають як складне бачення процесів: 1) трансфер технологій; 2) трансфер освітніх послуг; 3) трансфер проектів; 4) трансфер інновацій; 5) трансфер продуктів. Беручи до уваги процес формування вищевказаних системних категорій, запропоновано зупинитися на двох основних для ЗВО – трансфері освітніх послуг і трансфері технологій.

Установлено, що перший компонент, міжнародний трансфер освітніх послуг ЗВО містить: провадження освітньої діяльності; організацію підготовки здобувачів вищої освіти за спільними міжнародними програмами; направлення здобувачів вищої освіти на навчання і здобувачів наукових ступенів на стажування за кордон і, відповідно, прийняття іноземних стажистів; участь у виконанні освітньо-наукових міжнародних проектів, програм, грантів; створення спільних з іноземними партнерами структурних підрозділів і юридичних осіб; організацію та проведення міжнародних виставок, конференцій, симпозіумів, семінарів тощо. Запропоновано адаптацію основних способів кроскордонного постачання послуг (категорії Генеральної угоди з торгівлі послугами) до сфери освітніх послуг.

Показано, що другий компонент – міжнародний трансфер технологій є процесом передачі результатів наукової та науково-технічної діяльності із ЗВО до зовнішнього споживача. Визначено, що процеси міжнародного трансферу знань, пов'язані з комерціалізацією результатів наукової діяльності, включають організацію наукових досліджень у рамках договорів, укладених з міжнародними організаціями та підприємствами, використання прав інтелектуальної власності на

результати наукових розробок ЗВО, участь у міжнародних програмах розвитку, роботу технологічних інкубаторів і наукових парків тощо.

Доведено, що обидва компоненти міжнародного трансферу знань реалізуються через зовнішньоекономічну діяльність ЗВО як сферу діяльності, що пов'язана з міжнародною виробничою та науково-технічною кооперацією, експортом та імпортом товарів і послуг.

Систематизація існуючих проблем і підходів науковців до завдань, які стоять перед ЗВО, вказала на необхідність формування стратегії управління міжнародним трансфером знань, що має будуватися на формуванні та досягненні конкурентних переваг ЗВО, врахування його ключових інтересів розвитку та відповідності змінам на світових ринках освітніх послуг і трансферу технологій. Розуміння зацікавленості та реальних потреб в управлінні міжнародним трансфером знань враховується у рекомендованому узагальненому баченні цього процесу (рис. 1).

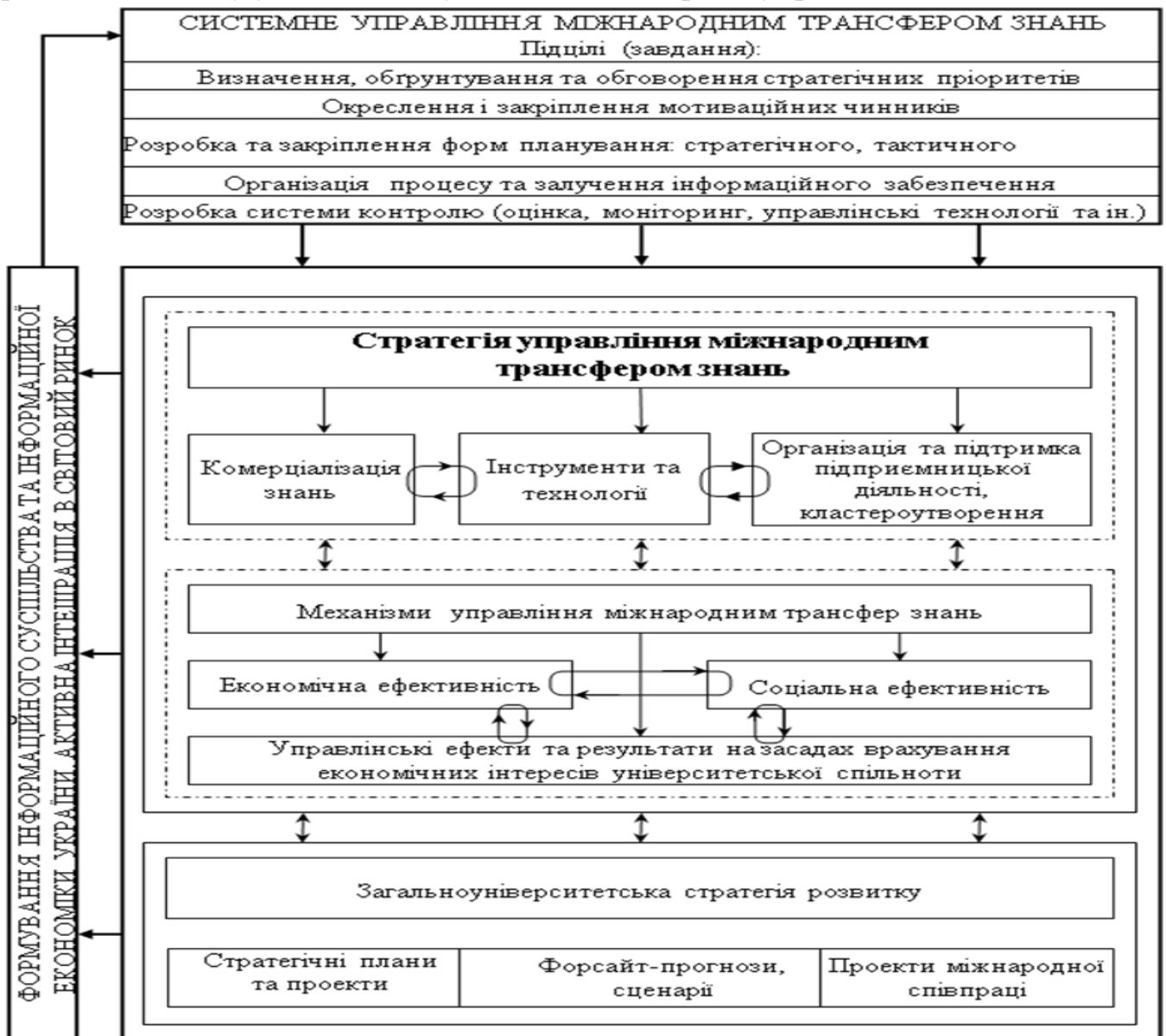

Рисунок 1 - Механізм управління міжнародним трансфером знань

*Розроблено автором

Таким чином, положення теорії трансферу знань доповнені механізмом управління міжнародним трансфером знань у закладах вищої освіти в умовах формування інформаційного суспільства, що включає в себе інструментарій

прогнозування кон'юнктури ринку освітніх послуг і трансферу технологій із використанням форсайт-методологій, формування науково-інноваційних кластерів, що дозволяє реалізувати системний підхід в управлінні освітньою та науково-інноваційною діяльністю закладу вищої освіти підприємницького типу. Систематизовано груп інтересів, що отримують свою реалізацію в процесі трансферу знань

Визначено, що для вітчизняних ЗВО важливим завданням постає розробка стратегій управління міжнародним трансфером знань, що має будуватися на формуванні та досягненні конкурентних переваг саме університету, врахування його ключових інтересів розвитку та відповідності до змін на світових ринках освітніх послуг і трансферу технологій.

У другому розділі «Дослідження діяльності закладів вищої освіти у системі міжнародного трансферу знань» досліджено особливості регулювання економічних відносин у сфері міжнародного трансферу знань, проведено дослідження стану міжнародного трансферу знань у вітчизняних закладах вищої освіти.

Так, у межах проведеного дослідження здійснено аналіз регулювання економічних відносин у сфері міжнародного трансферу знань з метою упорядкування управлінських дій, що виникають між суб'єктами системи трансферу знань під час здійснення передачі технологій чи експорту освітніх послуг. Визначено, що регулювання відносин у сфері міжнародного трансферу знань здійснюється одразу на двох рівнях: міжнародному та національному (державному), а процес упорядкування відбувається за допомогою правових, адміністративних та економічних методів з використанням відповідного інструментарію.

Аналіз законодавства зарубіжних країн у частині міжнародного трансферу технологій надав можливість виділити групи країн із різними типами регулювання поведінки у сфері трансферу технологій.

Опрацьовано зміни у вітчизняному законодавстві про вищу освіту, відповідно до яких значно розширився економічний інструментарій діяльності закладів вищої освіти та його вплив на трансформаційні зміни, а також поступовий перехід від ЗВО дослідницького типу до ЗВО підприємницького типу. Вказане надало можливість забезпечити сталість кількості зареєстрованих патентів (рис. 2) та відзначити, що за цей же період часу витрати на виконання наукових досліджень і розробок мали тенденцію до поступового зростання, у той час як кількість організацій, що виконують наукові дослідження і розробки зменшилась (рис. 3).

Встановлено, що у сучасних умовах заклад вищої освіти як суб'єкт ринку – це фактично підприємство, статутною діяльністю якого є надання освітніх послуг. Залежно від рівня затребуваності, вони можуть реалізовуватись як в Україні, так і поза її межами. Значна роль у цьому питанні відводиться зовнішньоекономічній діяльності (із відповідними механізмами та інструментами регулювання) як одному з важливих напрямів сучасного розвитку ЗВО.

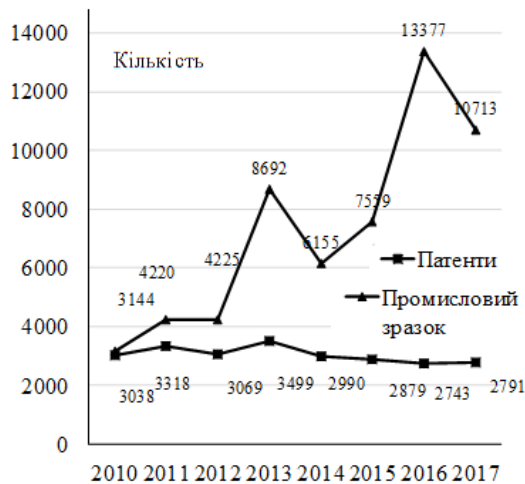

Рисунок 2 - Реєстрація об'єктів права інтелектуальної власності в Україні за 2010-2017рр.*

Джерело: статистичні дані ВОІС

Рисунок 3 - Витрати на виконання наукових досліджень і розробок за видами робіт за 2010-2017 рр., млн грн

*1 – Дані за 2010-2015 роки перераховано без урахування витрат на виконання науково-технічних послуг.

*2 – Дані наведені без урахування тимчасово окупованої території Автономної Республіки Крим, м. Севастополя та частини тимчасово окупованих територій у Донецькій та Луганській областях.

*Джерело: складено автором за матеріалами Держстату України

Визначено, прикладом успішного державного регулювання економічних відносин у сфері трансферу освітніх послуг є Австралія, де експорт освітніх послуг є однією із важливих експортних одиниць (рис. 4).

Рисунок 4 - Дохід Австралії від експорту освітніх послуг (поза межами країни за 2012-2016рр., млрд дол. США

Джерело: Складено автором за матеріалами звітності Уряду Австралії

Відповідно до запропонованих методичних положень щодо аналізування освітньої та науково-інноваційної діяльності закладів вищої освіти в частині міжнародного трансферу знань здійснено аналіз стану міжнародного трансферу знань у КПІ ім. Ігоря Сікорського, НТУ «ХПІ», НТУ «Дніпровська політехніка», НУ «Львівська політехніка». Процедурою запропоновано визначення стану міжнародного трансферу знань у цих закладах, що передбачає формування профілю закладу вищої освіти; оцінювання міжнародного трансферу знань за категоріями Генеральної угоди з торгівлі послугами; визначення рівня відповідності закладу вищої освіти ознакам підприємницького типу, що дозволило визначити рівень здатності конкретного закладу вищої освіти до підприємницької діяльності на міжнародних ринках освітніх послуг та трансферу технологій.

Проведене дослідження виявило частковість і односторонність трансферу знань виключно у рамках навчання іноземців та виконання науково-технічних договорів в Україні, мінімальними елементами міжнародного трансферу знань (рис. 5)

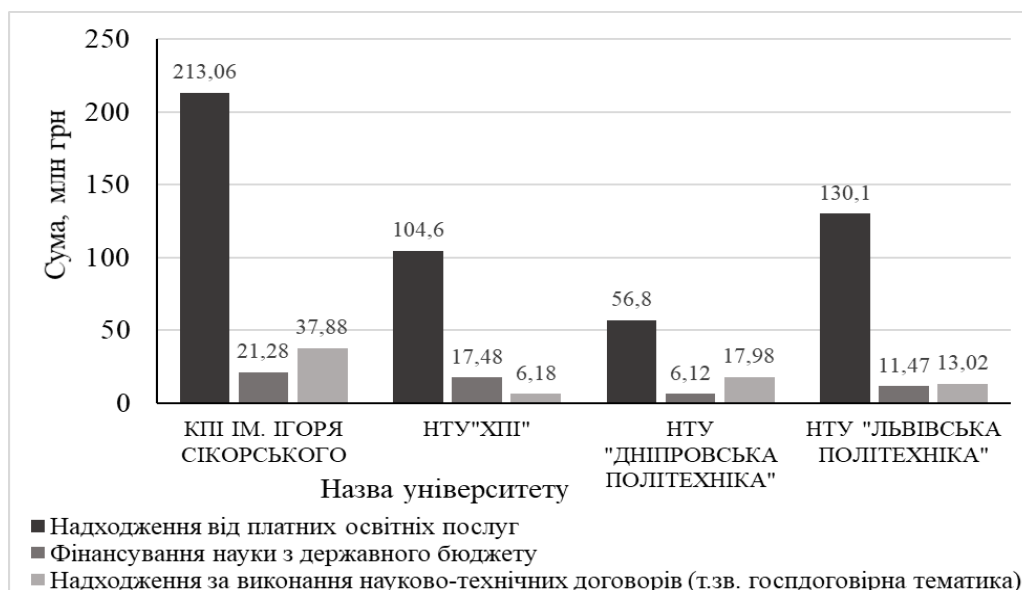

Рисунок 5 - Надходження від платних освітніх послуг, фінансування НДР з держбюджету та надходження від госпдоговірної тематики в млн грн в університетах, що досліджуються.*

*Джерело: складено за матеріалами звітності ЗВО

На підставі проведеного аналізу з виявлення рівня відповідності ознакам ЗВО підприємницького типу зроблено висновок, що поруч з елементами позитивної динаміки вітчизняні ЗВО наразі не можуть бути визначені як підприємницькі.

Проведено у рамках другого розділу дворівневий (мікро- та макросередовища) SWOT-аналіз КПІ ім. Ігоря Сікорського, який надав можливість з'ясувати, що в умовах макросередовища університет має значні переваги за рахунок історично набутих сильних сторін, незважаючи на суттєві загрози. Водночас, на мікрорівні спостерігаємо наявність значних загроз, при нехтуванні якими університет не може зайняти гідну позицію на світовому ринку, хоча відчувається достатньо впевнено на ринку України. Більш впливовою сильною стороною визначено підвищення рівня інноваційного потенціалу КПІ ім. Ігоря Сікорського, тоді як слабкі сторони – світовий рейтинг університетів і концентрація та відтік інтелекту за кордон. Аналіз свідчить про недостатню ефективність сильних сторін і можливостей, які не повністю перекривають загрози, що виникають перед університетом з боку зовнішнього середовища.

Отримані у результаті дослідження дані свідчать про необхідність впровадження нових форм адміністрування, запозичених із сфери підприємництва, зміни інструментарію та вмотивованості поведінки академічних співробітників, менеджерів задля адаптації до нових умов комерціалізації діяльності університету.

У ході роботи над третім розділом «Удосконалення системи управління міжнародним трансфером знань у вітчизняних закладах вищої освіти» опрацьовані питання формування складових стратегії управління міжнародним трансфером знань у вітчизняних ЗВО, організації функціонування системи управління міжнародним трансфером знань у ЗВО та контролю результативності функціонування системи міжнародного трансферу знань у ЗВО.

Зокрема, теоретичні засади формування стратегії управління міжнародним трансфером знань у ЗВО, доповнені деталізацією організаційно-правової складової формування стратегії управління міжнародним трансфером знань у ЗВО, що створює відповідне підґрунтя для реалізації міжнародного трансферу знань (рис. 6).

Рисунок 6 - Складові стратегії управління міжнародним трансфером знань у ЗВО

*Розроблено автором

Так, під практичними діями із розробки та впровадження стратегії управління міжнародним трансфером знань у ЗВО вбачається розробка та введення у дію сукупності програмних, розпорядчих та інформаційно-рекламних документів університету (рис. 6), що визначають мету, завдання, строки та цільовий механізм реалізації міжнародного трансферу знань, гармонізують як процес самого трансферу, так і внутрішньоуніверситетську систему його управління.

Визначено, що складові стратегії управління міжнародним трансфером знань у такому контексті є покроковим планом дії, який розпочинається із формування Програми інтернаціоналізації університету, на підставі якої будуть визначені маркетингові цілі ЗВО на зовнішніх ринках і відповідна модель поведінки. Вказане є основою для другого документу – Маркетингової стратегії. На підставі зазначених

документів, пропонується розробити набір типових комерційних пропозицій для зовнішніх партнерів у вигляді портфелів спільних освітніх проектів і спільних наукових проектів для впровадження та реалізації в країні споживача послуг.

На підставі вищевказаного запропоновано, що комплекс заходів із організації функціонування системи управління міжнародним трансфером освітніх послуг у діяльності ЗВО має складатись із:

1. Формування набору уніфікованих міжнародних пропозицій до спільної діяльності із іноземним партнером - «Портфелю спільних освітніх проектів».

2. Визначення суб'єктного складу управлінської діяльності - адміністративного персоналу, який залучений до процесу міжнародного трансферу знань, а також творчих колективів, відповідальні за розробку та надання освітніх послуг.

3. Формування адміністративного інструментарію управління - розробці та впровадженню єдиного та типового для всіх підрозділів університету регламенту управління спільними міжнародними проектами.

Запропоновано наукові положення формування портфелю освітніх послуг ЗВО, які враховують організаційно-економічну специфіку їх функціонування в умовах міжнародного ринку, що дозволяє реалізувати інтелектуальний потенціал ЗВО. Враховуючи законодавчі та фінансові обмеження доступним для вітчизняних університетів трансферу освітніх послуг є поширення освітніх програм, які надаються через можливості академічного партнерства в рамках проектної діяльності, а саме

1. *Освітній проект типу «підготовче відділення»* – реалізується шляхом організації підготовчого відділення ЗВО за кордоном через делегування низки функцій іноземному освітньому партнеру.

2. *Освітній проект типу «тренінговий центр»* з організації роботи Центру підготовки фахівців на базі ЗВО (в Україні) або на базі компанії-партнера (за кордоном). У рамках реалізації проекту освітні послуги можуть надаватись у формі короткострокових спеціалізованих курсів підвищення кваліфікації фахівців для компаній українського / зарубіжного ринку.

3. *Освітній проект типу «бакалаврат / магістратура»* має за мету надання освітніх послуг підготовки студентів рівнів бакалавріат / магістратура за кордоном на інфраструктурній базі ЗВО-партнера. Результатом навчання студентів за спільними освітніми програмами є присвоєння відповідних ступенів ЗВО-партнерів.

4. *Освітній проект типу «мережева освітня програма»* має за мету надання освітніх послуг рівня бакалавріат/магістратура за мережевою формою за участю ЗВО-партнера та Компанії(ій)-партнера безпосередньо в країні перебування студента на інфраструктурній базі ЗВО-партнера та Компанії-партнера.

5. *Освітній проект типу «мобільність вчених»* має за мету побудову співпраці в освітньо-науковій сфері між вітчизняним ЗВО та ЗВО/Компанією-партнером у ході реалізації спільних наукових проектів і вирішення відповідних наукових і виробничих завдань у форматі мобільності вчених.

6. *Освітній проект типу «Спільний університет»* має за мету створення спільної освітньої установи у сфері вищої освіти – спільного університету та підготовки студентів за спільними освітніми програмами із заснуванням окремої юридичної особи – університету в країні перебування партнера.

Формування вартості платної освітньої послуги здійснюється на базі економічно обґрунтованих витрат, які пов'язані із її наданням. У роботі, для

кожного із шести наведених вище варіантів реалізації освітнього проекту за кордоном наведено та обґрунтовано формулу розрахунку вартості послуги. Наприклад, при формуванні формули розрахунку вартості послуги в рамках проекту «підготовче відділення» за кордоном за основу можна взяти відпрацьовану для підготовчого відділення в Україні формулу та адаптувати наступним чином:

$$ВНС = \left\{ 12 * (ESV * (1 + PVI + VMZ) * (\sum K_I * ZV_I + Z_{ND}) + (V_P * N_P + (V_g + V_d) * N_d) + \sqrt{\sum_{I=1}^N kv_I * V_I^2} \right\} * K_P \quad (1)$$

де:

ESV – єдиний соціальний внесок на дату розрахунків;

PVI – прогнозна величина інфляції на дату розрахунків;

VMZ – виплати матеріального заохочення – за нормативами університету;

K_I – питома вага ставок професорів, доцентів, старших викладачів, асистентів;

ZV_I – середньомісячна зарплата ППС кафедри = середньорічний оклад + надбавка за вислугу років + надбавка за вчене звання + доплата за науковий ступінь + допомога на оздоровлення при наданні щорічної відпуски (1/12 оздоровчих);

Z_{ND} – середньомісячна заробітна плата навчально-допоміжного персоналу;

V_P – вартість транспортних квитків;

N_P – кількість поїздок;

V_g – витрати на проживанням;

V_d – добові витрати;

N_d – кількість днів;

V_I – чинники впливу на якість навчального процесу;

KV_I – ваговий коефіцієнт чинника впливу.

K_P – кошти розвитку, планові надходження на розвиток для університету.

Зазвичай, це – 10-15% від загальних витрат.

Вказана модель не враховує витрат іноземного партнера та відповідно до стандартної практики реалізації проектів з іноземним партнером не передбачає розголошення конкретних економічних характеристик проекту.

Відповідно до запропонованого методичного підходу до контролю результативності міжнародного трансферу знань у ЗВО передбачено виділення якісних і кількісних критеріїв контролю та врахування специфіку управління міжнародним трансфером знань у ЗВО, як підприємстві особливого типу. Окремим складником є контроль результатів міжнародного трансферу знань у підприємницьких університетах, який здійснюється за критеріями якісних і кількісних показників.

Кількісні показники контролю ефективності міжнародного трансферу знань наведені у таблиці, в якій розглянуто у зведеному вигляді категорії та підкатегорії оцінювання, а також кількісні показники контролю результативності та їх грошовий еквівалент за напрямом надання наукових і науково-технічних послуг і розвитку інноваційної діяльності.

Об'єднуючим фактором у рамках системного підходу до оцінювання рівня ефективності управління міжнародним трансфером знань в ЗВО визнано доцільність застосування поетапного контролю:

- оцінювання прогностної (очікуваної) ефективності міжнародного трансферу знань на етапі планування окремих проектів;
- моніторинг ефективності проектів міжнародного трансферу знань на окремих стадіях їх виконання;
- оцінювання рівня ефективності проектів міжнародного трансферу знань на момент їх завершення, яка характеризує ступінь досягнення поставленої мети, а також включає аналіз впливу результатів міжнародного трансферу знань на загальну ефективність функціонування ЗВО.

Таблиця – Категорії оцінювання, кількісні показники контролю та їх грошовий еквівалент за напрямом надання науково-технічних послуг та інноваційної діяльності

Науковий та інноваційний напрям				
	Категорія оцінювання	Підкатегорії оцінювання	Кількісні показники	Грошовий еквівалент
1.	виконання науково-дослідних і конструкторських робіт на замовлення іноземних компаній	виконання науково-дослідних робіт	кількість договорів	сума коштів за виконання науково-дослідних робіт
		виконання конструкторських робіт	кількість договорів	сума коштів за виконання конструкторських робіт
2	розвиток і впровадження інновації, спін-оф підприємства, запуск стартап-компаній	наявність зареєстрованих закордоном об'єктів права інтелектуальної власності	кількість зареєстрованих закордоном об'єктів права інтелектуальної власності	сума коштів, отримана як роялті від зареєстрованих закордоном об'єктів права інтелектуальної власності
		наявність об'єктів права інтелектуальної власності, які підтримуються закордоном	кількість об'єктів права інтелектуальної власності, які підтримуються закордоном	сума коштів, отримана як роялті від об'єктів права інтелектуальної власності, які підтримуються закордоном
		наявність ліцензійних угод з іноземними ліцензіатами	кількість ліцензійних угод з іноземними ліцензіатами	сума коштів, отримана як роялті від ліцензійних угод з іноземними ліцензіатами
		наявність проданих комерційних таємниць іноземним споживачам	кількість угод на продаж комерційних таємниць іноземним споживачам	сума коштів від продажу комерційних таємниць іноземним споживачам
		наявність спіноф-компаній	кількість зареєстрованих за кордоном	сума коштів щорічних відрахувань університету
		наявність стартап-компаній	кількість зареєстрованих за кордоном	сума коштів щорічних відрахувань університету

Джерело: складено автором самостійно

Запропоновані у дисертаційній роботі наукові положення, висновки та рекомендації надають можливість подальшого розвитку теоретико-методичних засад управління трансфером технологій в закладах вищої освіти підприємницького типу.

ВИСНОВКИ

У дисертаційній роботі вирішено актуальне наукове завдання удосконалення теоретичних засад, розвитку методичних положень і надання практичних рекомендацій з управління міжнародним трансфером знань у вітчизняних закладах вищої освіти. Виконане дослідження дозволило зробити наступні висновки.

1. Аналіз літературних джерел показав, що натеper зросла роль ЗВО як суб'єкта системи міжнародного трансферу знань, це робить актуальним перегляд теоретичних та методичних положень і розроблення практичних рекомендацій щодо управління міжнародним трансфером знань для вітчизняних ЗВО.

На основі вивчення наявних наукових положень, теоретичних напрацювань запропоновано широке та вузьке визначення поняття ЗВО підприємницького типу як теоретико-методологічного та суто практично спрямування. Окреслено розуміння ЗВО підприємницького типу як закладу вищої освіти, який через поєднання фундаментальних і практичних знань генерує затребувані ринком освітні, наукові, інноваційні продукти, які можуть бути комерціалізовані як на внутрішньому, так і зовнішньому ринках освітніх і науково-технічних послуг та інновацій. Виявлено, що комерціалізація освітніх пропозицій ЗВО і результатів їх науково-технічної та інноваційної діяльності на міжнародних ринках є складовою системи міжнародного трансферу знань, що складається з міжнародного трансферу технологій та міжнародного трансферу освітніх послуг (експорт освітніх послуг). Відповідно, досягнення результатів при здійсненні міжнародного трансферу знань можливе при наявності ефективної системи управління міжнародним трансфером знань у ЗВО.

2. Аналіз теоретичних засад і підходів до управління міжнародним трансфером знань і тенденцій його розвитку надав змогу зробити висновок, що управління міжнародним трансфером знань у ЗВО відбувається у межах основних функцій управління підприємством з урахуванням оціночних показників їх здійснення. На етапі реалізації функції організації реалізується двокомпонентна дія: «виробництво» знань (освітніх послуг і технологій) та безпосередня кроскордонна передача знань (міжнародний трансфер).

У рамках розвитку положень теорії трансферу знань, встановлено що, в умовах формування інформаційного суспільства механізм управління міжнародним трансфером знань у закладах вищої освіти, що включає в себе інструментарій прогнозування кон'юнктури ринку освітніх послуг і трансферу технологій, що дозволяє реалізувати системний підхід в управлінні освітньою та науково-інноваційною діяльністю закладу вищої освіти підприємницького типу.

На підставі дослідження практик комерціалізації виявлено те, що більшість країн світу має свої підходи до управління міжнародним трансфером знань. Вони формують не лише певні бар'єри або стимули на цьому шляху, але й переходять до стратегій стимулювання, яка полягає у зростанні обсягу витрат на освіту та науково-дослідні роботи, сприянні кооперації між університетами та підприємства, державній фінансовій підтримці.

3. На основі вивчення фахової літератури систематизовано науково-методичні засади формування системи міжнародного трансферу знань у ЗВО та надано рекомендації з питань адаптації наявних механізмів постачання послуг до сфери освіти у частині трансферу знань. Підтверджено, що постачання послуг може здійснюватися одним з чотирьох способів: транскордонне постачання, споживання за кордоном, комерційна присутність, переміщення фізичних осіб. Визначено, що для ЗВО підприємницького типу первинними постають економічні інтереси, інноваційні перспективи розвитку на платформах системного бачення майбутнього та залучення підприємницької ініціативи до освітянського менеджменту. Важливими факторами розвитку, а також підвищення рівня конкурентоспроможності українських ЗВО в сучасних умовах нагальними є підходи та технології управління міжнародним трансфером знань як системним процесом.

4. Дослідження науково-методичних розробок показало, що регулювання діяльності у сфері міжнародного трансферу знань представляє собою упорядкування економічних відносин, що виникають між суб'єктами системи трансферу знань під час здійснення передачі технологій чи експорту освітніх послуг із застосуванням юридичних та економічних засобів. Регулювання відносин відбувається за допомогою правових, адміністративних та економічних методів з використанням відповідного інструментарію на двох рівнях: міжнародному та національному (державному).

5. За результатами аналізу стану міжнародного трансферу знань на основі показників міжнародної діяльності технічних університетів – Національного технічного університету України «Київський політехнічний інститут імені Ігоря Сікорського», Національного технічного університету «Харківський політехнічний інститут», Національного технічного університету «Дніпровська політехніка», Національного університету «Львівська політехніка», окреслено ключові їх характеристики та проблемні зони в діяльності. У частині аналізу міжнародного трансферу знань українських технічних університетів за категоріями ГАТС виявлено його фрагментарність та односторонність виключно в рамках навчання іноземців на власній інфраструктурній базі в Україні.

До позитивних рис, які частково або повністю задовольняють вимогам, що висуваються до ЗВО підприємницького типу, відносяться спроби диверсифікувати джерела надходжень, розвинути інноваційну екосистему ЗВО в частині підприємницької освіти, зв'язок із промисловістю, а також успішність випускників. Негативними рисами, що гальмують перетворення ЗВО на підприємницькі заклади, слід віднести відсутність трансферу технологій, малу кількість комерціалізованих технологій через систему захисту інтелектуальної власності, низьку комерційну активність спіноф-компанії (Наукового парку «Київська політехніка») або взагалі їх відсутність, відсутність надходжень за системою роялті та ін.

Отримані у результаті дослідження комплексні данні свідчать про доцільність впровадження нових форм адміністрування, запозичених із підприємництва, зміни інструментарію та стилістики поведінки академічних співробітників і менеджерів задля адаптації до нових умов комерціалізації діяльності університету.

6. На базі опрацьованих наукових і методичних джерел виявлено, що ключовими проблемами сучасної української освіти є не системність розвитку та відсутність реальних програм комплексного переходу на різноманітні моделі ЗВО (інноваційні, науково-освітні, підприємницькі), відсутність розуміння потреб та інтересів змін, не розробленість механізмів та інструментів стратегічного бачення реформ, відсутність визнання на міжнародному рівні конкурентної національної моделі освіти.

Зазначено, що активні процеси комерціалізації діяльності ЗВО потребують свого системного дослідження із застосуванням сучасних технологій моніторингу, SWOT-аналізу, цільових експертиз та інших управлінських технологій, що розкривають проблемні зони, окреслюють конфлікти розвитку, розкривають сильні та слабкі сторони діяльності. У зв'язку з чим для системності дослідження особливостей розвитку КПІ ім. Ігоря Сікорського проведено SWOT-аналіз з метою отримання оцінок внутрішнього та зовнішнього середовищ у контексті можливостей та загроз впровадження стратегічних заходів з управління міжнародними трансферами знань. Результати, отримані на основі проведеного SWOT-аналізу КПІ ім. Ігоря Сікорського, надають підстави сформулювати таке: потенціал університету достатньо високий, але його ключова позиція – інновації та інноваційна діяльність; ресурсне забезпечення змін і реформ потребує вирішення проблем і загроз, пов'язаних з нестійким фінансуванням;

негативна ситуація визначена в питаннях відтоку інтелекту за кордон. Отримані результати є фундаментом для розробки та впровадження стратегічних планів ЗВО з питань управління міжнародним трансфером знань.

7. У рамках розвитку науково-методичних засад формування стратегії управління міжнародним трансфером знань у вітчизняних ЗВО зазначено, що ключовим моментом є організаційної складової – сукупності механізмів, інструментів до яких входять як програмні (загальні орієнтири та принципи) документи, так і конкретні комплекси заходів, що розроблені на їх виконання. Доведено, що для ЗВО наявність чіткої та прозорої стратегії управління трансфером знань є запорукою отримання державного фінансування на цільові освітні та наукові програми, залучення інвесторів. А досягнуті показники – це не лише доступ до фінансування у наступних роках, а й можливість розширення співпраці з бізнесом, присутність у міжнародних рейтингах, орієнтири для інтеграції із іншими ЗВО в рамках міжнародних освітніх і наукових програм.

На підставі обробки результатів здійсненого аналізу практичного досвіду трансферу технологій запропоновано розробку організаційної складової стратегії управління міжнародним трансфером знань здійснювати покроково, через затвердження комплексної системи документів, що включають у себе розробку: Програми інтернаціоналізації університету, маркетингової стратегії та плану, відповідне проектне оформлення освітньої пропозиції – Портфель спільних освітніх проектів і науково-технічного продуктів, пакет нормативних документів регламентованого характеру.

8. У процесі надання рекомендацій акцентовано увагу на доцільності розробки системи заходів з імплементації міжнародного трансферу знань у господарській діяльності ЗВО для ефективної реалізації та організації управління. Запропоновано комплекс заходів із управління міжнародним трансфером освітніх послуг, складений з двох частин: 1) формування Портфелю спільних освітніх проектів – як набору уніфікованих міжнародних пропозицій до спільної проектної діяльності із іноземним партнером, а також запровадження проектного підходу до реалізації цих міжнародних пропозицій; 2) розробка та впровадження єдиного та типового для всіх підрозділів університету регламенту управління спільними міжнародними проектами.

Детальне вивчення дозволених ЗВО видів діяльності та платних послуг надало змогу констатувати, що Портфель спільних освітніх проектів може включати наступні типи проектів: підготовче відділення, тренінговий центр (в Україні та за кордоном), спільна освітня програма рівня бакалавріат/магістратура, мережева освітня програма, мобільність учених, спільний університет.

Показано, що для реалізації спільних освітніх проектів із іноземним партнером потрібно мати управлінській інструментарій, який міститься у послідовності дій, визначенні учасників проекту та їх ролей, розробці типових для проекту документів – Регламент управління міжнародними проектами.

Доведено, що впровадження зазначених груп заходів надасть можливість розширити експортні можливості ЗВО у частині їх форм і напрямів, при цьому сприятиме регламентації процесу реалізації міжнародного трансферу знань у господарській діяльності університету.

9. На підставі узагальнення положень у підсумку зроблено висновок, що об'єднуючим фактором у рамках системного підходу до оцінювання ефективності управління міжнародним трансфером знань в університеті є обов'язковість застосування загального поетапного контролю: оцінювання очікуваної ефективності міжнародного трансферу знань на етапі планування окремих проектів; моніторинг

рівня і складників ефективності проектів міжнародного трансферу знань на окремих стадіях їх виконання; оцінювання рівня ефективності проектів міжнародного трансферу знань на момент їх завершення. Останнє характеризує ступінь досягнення поставленої мети, а також включає аналіз впливу результатів міжнародного трансферу знань на загальну ефективність функціонування ЗВО. Зазначено, що загальна успішність функціонування системи управління визначається показниками продуктивності, ефективності, адаптивності та гнучкості з урахуванням кількісних і якісних показників.

СПИСОК ПУБЛІКАЦІЙ ЗДОБУВАЧА ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЇ

Статті у наукових фахових виданнях України

1. Войтко С. В., Мяло Н. С., Шишолін А. П. Порівняльний аналіз методів стимулювання наукових досліджень у різних країнах світу. *Вісник Волинського інституту економіки та менеджменту*. 2014. № 10, т. 2. С. 193-202. *Особистий внесок*: розглянуто форми стимулювання наукових досліджень в Німеччині, Японії, США, Сингапурі, Великобританії та КНР

Статті у наукових фахових виданнях України, які внесено до міжнародних наукометричних баз даних

2. Shysholin A. Pre-university department as a form of cross-border export of educational services for ukrainian universities. *Економіка та держава*. 2016. № 11. С. 89–92. (включено до переліку міжнародних наукометричних баз – Scientific Indexing Services (SIS), Google Scholar).

3. Фінагіна О., Шишолін А., Гулак Д. Бізнес-інкубування в системі прогресивного розвитку енергетичного ринку України: регіональні та галузеві аспекти. *Збірник наукових праць Черкаського державного технологічного університету. Серія: Економічні науки*. 2016. № 42, т.1. С.19–26. (включено до переліку міжнародних наукометричних баз – Index Copernicus International, Google Scholar). *Особистий внесок*: розглянуто приклади функціонування бізнес-інкубаторів в Україні, наведено особливості функціонування інноваційної екосистеми в КПІ ім. Ігоря Сікорського, розглянуто питання співпраці бізнес-інкубаторів і ЗВО.

4. Шишолін А. П. Проект як форма реалізації спільної освітньої діяльності із закордонним партнером. *Ефективна економіка*. 2017. №. 2. (включено до переліку міжнародних наукометричних баз – Index Copernicus International).

5. Шишолін А. П. Зовнішньоекономічна діяльність як ресурс інтернаціоналізації університету. *Економічний вісник Національного технічного університету України «Київський політехнічний інститут»*. 2017. №14. DOI: 10.20535/2307-5651.14.2017.108768. (включено до переліку міжнародних наукометричних баз – Index Copernicus International, Google Scholar).

6. Shysholin A. Functioning of entrepreneurial universities as subjects of the system of international knowledge transfer. *Technology audit and production reserves*. 2017. Vol. 4, № 4(36). P. 38–42. DOI: 10.15587/2312-8372.2017.108844. (включено до переліку міжнародних наукометричних баз – Index Copernicus International, Google Scholar, Ulrich's Periodicals Directory, DRIVER, Bielefeld Academic Search Engine (BASE), ResearchBib, Directory of Open Access Journals (DOAJ), WorldCat, EBSCO, CrossRef, International Scientific Indexing (ISI).

Статті у наукових виданнях інших країн

7. Шишолін А. П. Совместное образовательное учреждение как форма коммерческого присутствия университетов на рынке образовательных услуг КНР. *The scientific heritage*. 2018. № 21. С. 28–33.

8. Шишолін А. П. Трансграничный экспорт образовательных услуг предпринимательскими университетами: партнерство с международными компаниями: пер. с

китайского. *Наука образования базы данных Китайских научно-технических периодических изданий*. 2017. Т. 10. С. 255-256.

Статті в інших наукових виданнях

9. Шишолін А. П., Мельник Я. Д., Войтко С. В. Міжнародні інноваційно-орієнтовані організації та їх діяльність. *Міжнародна економіка: інтеграція науки та практики: збірн. наук. праць*. Київ, 2013. Вип. 3. С. 208–213. *Особистий внесок*: розглянуто досвід створення та функціонування інноваційно-орієнтованих структур у Великобританії, Німеччини, Нідерландів, Франції, а також питання функціонування бізнес-інкубаторів закордоном.

10. Наум О. М., Шишолін А. П., Войтко С. В. Методичний підхід визначення окремих параметрів договорів для інноваційно-орієнтованих структур (на прикладі наукового парку). *Міжнародна економіка: інтеграція науки та практики: збірник наук. праць* / [редкол. О. А. Гавриш (відпов. ред.) та ін.]. Київ : НТУУ «КПІ», 2014. С. 61–65. *Особистий внесок*: здійснено тестове моделювання діяльності наукового парку через модель оптимального прибутку.

Матеріали конференцій

11. Шишолін А. П., Мельник Я. Д., Войтко С. В. Порівняльна характеристика ефективності національно-інноваційної системи Китайської Народної Республіки та Республіки Білорусь. *Міжнародне науково-технічне співробітництво: принципи, механізми, ефективність: матер. X (XXII) Міжнар. наук.-практ. конф.* Київ, 2014. С. 82.

Особистий внесок: коротка характеристика ефективності національно-інноваційної системи Китайської Народної Республіки.

12. Шишолін А. П. Міжнародний трансфер знань: нові можливості для українських університетів. *Молодь, освіта, наука, культура і національна самосвідомість в умовах європейської інтеграції: збірник матеріалів XIX Всеукраїнської науково-практичної конференції*. 2016. № 2. С. 74–77.

13. Шишолін А. П. Міжнародний трансфер знань (експорт освітніх послуг): нові можливості для українських університетів. *Розвиток науки в XXI сторіччі: збірник статей XIII Міжнародної заочної конференції*. 2016. № 3. С. 46–51.

14. Матвієнко О. Д., Шишолін А. П. Економічні інтереси регіонів у системі світового інноваційного прогресу. *Теорія і практика сучасної економіки: збірник матеріалів XVII Міжнародної науково-практичної конференції студентів та молодих вчених* (м. Черкаси, 21 жовтня 2016 р.). Черкаси: Черкаський державний технологічний університет, 2016. С. 80–81. *Особистий внесок*: розглянуто окремі аспекти інноваційного розвитку регіонів.

15. Шишолін А. П., Гулак Д. В. Потенціал міжнародного співробітництва: інноваційні проекти та бізнес-інкубування в енергетичній галузі України. *«Сучасні теорія і практика менеджменту та бізнес-адміністрування»: збірник тез наукових робіт учасників всеукраїнської наукової конференції* (м. Черкаси, 12-13 квітня 2017 р.). Черкаси : Черкаський державний технологічний університет, 2017. С. 241–244. *Особистий внесок*: наведено приклади функціонування бізнес-інкубаторів в Україні, виокремлено особливості функціонування інноваційної екосистеми в КПІ ім. Ігоря Сікорського

16. Шишолін А. П. Роль держави в розвитку міжнародного науково-технічного співробітництва підприємств: досвід та сучасні пріоритети КНР. *Міжнародне науково-технічне співробітництво: принципи, механізми, ефективність: збірник праць XIII (XXV) Всеукраїнської науково-практичної конференції, 16-17 травня 2017 року, м. Київ*. Київ : КПІ ім. Ігоря Сікорського, 2017. С. 37.

АНОТАЦІЯ

Шишолін А. П. Управління міжнародним трансфером знань у закладах вищої освіти. – На правах рукопису.

Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата економічних наук за спеціальністю 08.00.04 - економіка та управління підприємствами (за видами економічної діяльності). – Національний технічний університет України «Київський політехнічний інститут імені Ігоря Сікорського» МОН України, Київ, 2019.

Проведеним дослідженням актуалізовано проблеми управління міжнародним трансфером знань для вітчизняних ЗВО. Визначено, що ЗВО через комерціалізацію освітніх послуг, здійснення трансферу технологій набуває рис підприємницького. Зауважено, що формування системи міжнародного трансферу знань в ЗВО є поєднанням трансферу освітніх і наукових компонентів.

Визначено, що комерціалізація результатів діяльності ЗВО на міжнародних ринках можлива при наявності ефективної системи управління міжнародним трансфером знань. Рекомендовано та адаптовано наявні механізми постачання послуг у сфері вищої освіти та виділено їх основні способи. Проведено SWOT-аналіз стану міжнародного трансферу знань.

Запропоновано стратегію управління міжнародним трансфером знань для ЗВО (у т.ч. підприємницького типу) та порядок формування системи механізмів, інструментів та інформаційно-документального забезпечення. Акцентовано увагу на використанні системного підходу до контролю ефективності управління міжнародним трансфером знань у ЗВО за допомогою низки показників.

Ключові слова: управління міжнародним трансфером знань, заклад вищої освіти, освітні послуги, трансфер технологій, стратегія.

АННОТАЦИЯ

Шишолін А. П. Управление международным трансфером знаний в учреждения высшего образования. – На правах рукописи.

Диссертация на соискание научной степени кандидата экономических наук по специальности 08.00.04 - экономика и управление предприятиями (по видам экономической деятельности). – Национальный технический университет Украины «Киевский политехнический институт имени Игоря Сикорского» МОН Украины, Киев, 2019.

Проведенным исследованием актуализированы проблемы управления международным трансфером знаний для отечественных УВО. Определено, что УВО с помощью комерциализации образовательных услуг, осуществление трансфера технологий приобретает черты предпринимательского. Отмечено, что формирование системы международного трансфера знаний в УВО является результатом объединения трансфера образовательных и научных компонентов.

Определено, что комерциализация результатов деятельности УВО на международных рынках возможна при наличии эффективной системы управления международным трансфером знаний. Рекомендованы и адаптированы существующие механизмы поставки услуг в сфере высшего образования и выделены их основные способы. Проведен SWOT-анализ состояния международного трансфера знаний.

Предложена стратегия управления международным трансфером знаний для УВО (в т.ч. предпринимательского типа) и порядок формирования системы механизмов, инструментов и информационно-документального обеспечения. Акцентируется внимание на использовании системного подхода к контролю эффективности управления международным трансфером знаний в УВО при помощи ряда показателей.

Ключевые слова: управление международным трансфером знаний, учреждение высшего образования, образовательные услуги, трансфер технологий, стратегия.

SUMMARY

Shysholin A. P. International Knowledge Transfer Management in Higher Education Institutions. – On the rights of manuscripts.

Dissertation for the degree of a candidate of economic sciences in specialty 08.00.04 - economics and management of enterprises (by types of economic activity). - National Technical University of Ukraine "Igor Sikorsky Kyiv Polytechnic Institute" MES of Ukraine, Kyiv, 2018.

Based on the study of entrepreneurial HEIs, the problems of international knowledge transfer management of for domestic higher education institutions have been updated. It is determined that the HEI acquires entrepreneurial features through the commercialization of educational services, the implementation of activities in the field of science and technology, as well as the implementation of innovation activities. Author's definition of the concept "entrepreneurial HEI" is offered. The existing mechanisms of delivery of services to the field of higher education are recommended and adapted and their main methods are distinguished.

The world experience is systematized, the target policy is studied, approaches, tools and mechanisms that are effective in the system of economic stimulation of individual countries of the world for the international transfer knowledge management in terms of technology transfer are explored. It is proposed to take into account, adapt and actively use the management experience of advanced universities in the USA, Germany, Japan, the Netherlands, Australia and other countries to form an effective system for international knowledge transfer management of at Ukrainian entrepreneurial HEI.

The emphasis is placed on the fact that the scientific basis for the formation of a holistic system of international knowledge transfer in entrepreneurial HEI is a combination of separate principles for the transfer of educational and scientific components.

It is proved that the international knowledge transfer management is the streamlining of economic relations that arise between subjects of the system of knowledge transfer during the transfer of technology or the export of educational services with the use of economic, managerial, legal, scientific mechanisms, tools and technologies.

The key problems that restrain the spread of international transfer knowledge management processes are identified and systematized. The SWOT-analysis of the state of the international knowledge transfer in domestic HEI was carried out on the example of Igor Sikorsky Kyiv Polytechnic Institute. The analysis of the international knowledge transfer of Igor Sikorsky KPI revealed his low level, fragmentation and one-sided knowledge transfer exclusively within the framework of studying foreigners at his own infrastructure base. Analysis of the level of conformity of the Igor Sikorsky KPI to signs of entrepreneurial type of the HEI made it possible to conclude that the university can not yet be defined as a university of entrepreneurial type.

Integrated data obtained from the study show the need to introduce new forms of regulation and administration borrowed from the global business environment, changes in the tools and stylistics of the behavior of academic staff and managers in order to adapt to the new conditions for the commercialization of the HEI.

During the formation of the recommendations for the construction of a system for international knowledge transfer management at domestic entrepreneurial HEI it was acknowledged that the key point is the development of strategy for international knowledge transfer management. It is proposed to develop such strategy through the approval of a

comprehensive system of mechanisms, tools and relevant information and documentary support.

A detailed study of the types of activities and paid services permitted to the HEI has made it possible to conclude that the portfolio of joint educational projects may include the following projects: a preparatory department, a training center (in Ukraine and abroad), a joint undergraduate/masters level education program, a network education program, a joint university.

The indicated directions of cooperation of Ukrainian HEIs with foreign partners are proposed to be implemented in the form of a project agreed upon by the partner parties on delivery of educational services.

It is shown that the university needs to have managerial tools and technologies that consist of systematic motivation, organization, planning and control, a simple and precise sequence of actions for the implementation of joint educational projects with a foreign partner; definition of project participants and their roles, development of a standard for the project information document support (International Projects Management Regulations).

It is proved that the efficiency of the HEI management system is determined by a number of quantitative and qualitative indicators. Proceeding from this, it is proposed to use a systematic approach to assessing the effectiveness of international knowledge transfer management at the HEI, which, on the one hand, will allow the complexity of the internal management system to be taken into account, and, on the other hand, involve existing resources and stimulate economic efficiency and managerial performance of international activities as enterprises of a special educational type.

Key words: international knowledge transfer management, entrepreneurial university, higher education institution, educational services, technology transfer, strategy.

Національний технічний університет України
«Київський політехнічний інститут імені Ігоря Сікорського»
Свідоцтво про державну реєстрацію: серія ДК № 5354 від 25.05.2017 р.
просп. Перемоги, 37
м. Київ, 03056

Підп. до друку 17.05.2019. Формат 60x84 $\frac{1}{16}$. Папір офс. Гарнітура Times.
Спосіб друку - ризографічний. Ум. друк. арк. 0,9. Обл.-вид. арк. 1,98. Наклад 100 пр.
Зам. № 19-059.

Видавництво «Політехніка» КПІ ім. Ігоря Сікорського
вул. Політехнічна, 14 корп. 15
м. Київ, 03056
тел. (044) 204-81-78